

რამდენიმე რეკომენდაცია მართლმსაჯულების აღსრულების ეფექტიანობისათვის

ზურაბ ჭყონია

ა(ა)იპ სამართლის მეცნიერთა კავშირის თავმჯდომარე, კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტის ასისტენტ-პროფესორი, საერთაშორისო სამეცნიერო ჟურნალ „სამართალი და მსოფლიო“-ს მთავარი რედაქტორი, ევროპის უნივერსიტეტის სამართლის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის მეცნიერ-თანაშრომელი

საკვანძო სიტყვები:

მართლმსაჯულება, სასამართლო, აღსრულება

1. სასამართლო გადაწყვეტილების აღსრულების სოციალურ-ეკონომიკური მნიშვნელობა

წინამდებარე სტატია გახლავთ მოკრძალებული მცდელობა თანამედროვე სამყაროში სააღსრულებო წარმოების მნიშვნელობის წარმოჩენისა აღსრულების მექანიზმების ეფექტიანობის მიზნით.

Ubius, ibi remedium – არ არსებობს უფლება, თუ არ არსებობს მისი ეფექტური აღსრულების მექანიზმი.

ჯონ ლოკი აღნიშნავდა, რომ ქვეყნის მმართველმა საზოგადოების მთელი ძალა მხოლოდ კანონების აღსრულებისაკენ, აგრეთვე, ქვეყნისთვის გარედან შესაძლო ზიანის შესამცირებლად თუ ასაცილებლად და სახელმწიფოს თავდასხმებისა და დაპყრობებისაგან დასაცავად უნდა მიმართოს.¹ კანონის აღსრულება კი წარმოუდგენელია სახელმწიფოში არაეფექტიანი სააღსრულებო მექანიზმების არსებობის პირობებში.

სასამართლო და სხვა იურისდიქციის აქტების აღსრულება მსოფლიოში და მათ შორის

საქართველოშიც საუკუნეების მანძილზე მართლმსაჯულების აქილევსის ქუსლად რჩებოდა. აღსრულების პროცესს არ ექცეოდა სათანადო ყურადღება. აღნიშნულზე ისიც მეტყველებს, რომ სააღსრულებო წარმოება მუდმივად სამოქალაქო პროცესის ჩრდილში გახლდათ მოქცეული, როგორც საკანონმდებლო დონეზე,² ისე იურიდიულ მეცნიერებაში. მიმაჩნია, რომ სწორად ამ მიზეზის გამო ქართულ იურიდიულ ლიტერატურაში (მათ შორის საბჭოთა პერიოდშიც.) ძალზედ მწირია შრომები სააღსრულებო წარმოებაზე. ჩემს ხელთ არსებული ინფორმაციით აღნიშნულ თემაზე არ დაცულა არც ერთი დისერტაცია. მიუხედავად ამ პროცესის დიდი მნიშვნელობისა უმაღლეს სასწავლო დაწესებულებებში სამართლის ფაკულტეტებზე არ ექცეოდა და არც ეხლა ექცევა სათანადო ყურადღება მის სწავლებას და იგი იშვიათად არის გათვალისწინებული სასწავლო პროგრამებში ცალკე საგნად. აქცენტი ძირითადად გადატანილი იყო სამართლიანი სასამართლო გადანყვეტილების გამოტანაზე. გააზრებულ იქნა რა აღსრულების

1 Locke J., 1980. "Second Treatise of Government", in Two Treatises of Government. Cambridge: Cambridge University Press, § 131.

2 ცალკე კანონი სააღსრულებო წარმოებათა შესახებ მიღებულ იქნა მხოლოდ 1999 წელს. დღეისათვის უკვე მიმდინარეობს მუშაობა აღსრულების კოდექსის პროექტზე, რაც ხაზს უსვამს აღსრულების მნიშვნელობას.

უდიდესი მნიშვნელობა ადამიანის უფლებათა დაცვის, აგრეთვე სახელმწიფოს ეკონომიკური და შესაბამისად პოლიტიკური განვითარების საქმეში, მესამე ათასწლეულის დაწყებისთანავე ამ პროცესისადმი დამოკიდებულება არსებითად შეიცვალა. „სასამართლო გადანყვეტილებების აღსრულება მსოფლიოში მნიშვნელოვანი სამართლებრივი პროცესი გახდა. XXI საუკუნის დადგომასთან ერთად ეკონომიკა დაცემას განიცდის და როდესაც ეკონომიკა მძიმე დღეშია, კლიენტებს უფრო მეტად, ვიდრე ოდესმე, სჭირდებათ ვალის ამოღება და სასამართლო გადანყვეტილებების აღსრულება, რათა მათი ბიზნესი სიცოცხლისუნარიანი (კონკურენტუნარიანი) იყოს.“³

დემოკრატიულ სახელმწიფოში საბაზრო ეკონომიკის პირობებში ქვეყნის ეკონომიკური განვითარება და მოქალაქეთა სოციალურ – ეკონომიკური მდგომარეობა სრულად დამოკიდებულია სააღსრულებო სისტემის ეფექტურობაზე. შესაბამისად, წარმოებისა და სხვა ნებისმიერი ბიზნესის ეფექტურობაც გამართული სააღსრულებო მექანიზმების არსებობის პირდაპირ პროპორციულია.⁴

სასამართლოსა და სხვა ორგანოების მიერ გამოცემული აქტების აღსრულება წარმოადგენს სამართლებრივი პრაქტიკის უმნიშვნელოვანეს ადგილს, სადაც სრულად ვლინდება სამართლებრივი რეგულირების ეფექტურობის მთელი მექანიზმი, რაც, ფაქტობრივად, თავისთავად გახლავთ პროცესის მონაწილე, როგორც ადამიანის, ისე ნებისმიერი ფორმის ორგანიზაციების უფლებების რეალიზაციის უზრუნველყოფის ერთადერთი საშუალება.

„იძულებითი აღსრულების სამართალი ყოველთვის უნდა შეესაბამებოდეს საზოგადოებრივ-ეკონომიკურ გამოწვევებს იმისათვის, რომ ერთი მხრივ, ეფექტურ ინსტრუმენტად დარჩეს და მეორე მხრივ, მოვალის დაცვის საჭიროება არ უგულვებელყოს.“⁵

II. ევროპის სასამართლო აღსრულების მნიშვნელობაზე

ადამიანის უფლებათა დაცვის ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლის (სამართლიანი სასამართლოს უფლება) 1-ლი პუნქტის 1-ლი წინადადების შესაბამისად, „სამოქალაქო უფლებათა ან მოვალეობათა განსაზღვრისას ან წარდგენილი ნებისმიერი სისხლისსამართლებრივი ბრალდების სამართლიანობის გამორკვევისას ყველას აქვს გონივრულ ვადაში მისი საქმის სამართლიანი და საქვეყნო განხილვის უფლება კანონის საფუძველზე შექმნილი დამოუკიდებელი და მიუკერძოებელი სასამართლოს მიერ.“⁶

ევროპის სასამართლო თავის გადანყვეტილებაში საქმეზე – ჰორნსბი საბერძნეთის წინააღმდეგ – განმარტავს შემდეგს:

„არსებული პრეცედენტული სამართლის შესაბამისად, მე-6 მუხლის 1-ლი პარაგრაფი ყველას აძლევს უფლებას, დაიცვას თავისი სამოქალაქო უფლებები და ვალდებულებები სასამართლოში. ამ თვალსაზრისით ეს პარაგრაფი“ სასამართლოს მიერ საქმის განხილვის“ უფლებას ამკვიდრებს. ამ უფლების ერთ-ერთი ასპექტია სამოქალაქო სამართალწარმოების უფლება. აღსანიშნავია, რომ ეს უფლება არ იქნება რეალიზებული, თუ წევრი სახელმწიფოს შიდა სამართლებრივი სისტემა იმის საშუალებას იძლევა, რომ საბოლოო და სავალდებულო გადანყვეტილება რომელიმე ერთი მხარის ინტერესების საზიანოდ შეუსრულებელი დარჩება. წარმოუდგენელი იქნებოდა, რომ კონვენციის მე-6 მუხლი დეტალურად ადგენდეს პროცედურულ გარანტიებს, რომლებიც დავის მხარეებისთვის უნდა იყოს მისაწვდომი, ანუ სამართლიან, საჯარო და დროულ სამართალწარმოებას ითხოვდეს ისე, რომ არ გულისხმობდეს სასამართლო გადანყვეტილებების აღსრულებას. მე-6 მუხლის ისეთი ინტერპრეტაცია, რომ იგი მხოლოდ სასამართლოს ხელმისაწვდომობას და სამართალწარმოებას გულისხმობს, საბოლოოდ ისეთ შედეგებს გამოიღებდა, რაც შეუსაბამო იქნებოდა კანონის უზენაესობის პრინციპთან, რომლის დაცვაც წევრმა სახელმწიფოებმა იკი-

3 Brown j., 2009. Judgment Enforcement James. Law and Business, Aspen Publishers Walters Kluwer, third edition, preface.

4 ჭყონია ზ., 2012. სააღსრულებო წარმოების სუბიექტები. ჟურნალი „მართლმსაჯულება და კანონი, 1 (12), გვ. 119.

5 შუშკე ვ., 2009. სააღსრულებო სამართალი. გამომცემლობა სიესტა, გვ.64.

6 ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენცია (ოფიციალური თარგმანი), რომი 1950 წლის 4 ნოემბერი, 2008, 11. ადამიანის უფლებათა სფეროში ძირითადი საერთაშორისო სამართლებრივი აქტების კრებული.

სრეს, როდესაც მათ კონვენციის რატიფიცირება მოახდინეს. სასამართლო გადაწყვეტილების აღსრულება განხილული უნდა იყოს, როგორც მე-6 მუხლით მოაზრებული “მართლმსაჯულების წარმოების” განუყოფელი ნაწილი; უფრო მეტიც, სასამართლომ აღიარა ეს პრინციპი სამართალწარმოების ვადებთან დაკავშირებით”.⁷

ევროპის სასამართლო გადაწყვეტილებაში საქმეზე – დადიანი და მაჩაბელი საქართველოს წინააღმდეგ – აღნიშნავს, რომ „კონვენციის მე-6 მუხლით გარანტირებული სასამართლო განხილვის უფლება ილუზორული იქნება, თუ ხელშემკვრელი მხარის სამართლებივი სისტემა დაუშვებდა, რომ სასამართლო გადაწყვეტილებები არ აღსრულდეს რომელიმე ერთი მხარის ინტერესების საზიანოდ“.⁸

გადაწყვეტილებაში საქმეზე – შპს IZA და მაკარიძე საქართველოს წინააღმდეგ – ევროპის სასამართლომ განაცხადა, რომ სამართლიანი სასამართლოს უფლება ასევე მოიცავს მავალდებულებელი სასამართლო გადაწყვეტილებების აღსრულებას. ეს უფლება არ იქნება რეალიზებული, თუ სახელმწიფოს ეროვნული სამართლებივი სისტემა იმის საშუალებას იძლევა, რომ საბოლოო სასამართლო გადაწყვეტილებები არ აღსრულდეს რომელიმე მხარის ინტერესების საზიანოდ. ნებისმიერი სასამართლოს მიერ მიღებული გადაწყვეტილების აღსრულება „მართლმსაჯულების“ განუყოფელ ნაწილად უნდა მოიაზრებოდეს, როგორც ამას კონვენციის მე-6 მუხლი მოითხოვს.⁹

იმავე გადაწყვეტილებაში ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ განმარტა შემდეგი: „სასამართლო, პრეცედენტულ სამართალზე მითითებით აღნიშნავს, რომ განმცხადებლის მიმართ მის სასარგებლოდ გამოტანილი გადაწყვეტილების აღსრულების შეუძლებლობა წარმოადგენს საკუთრებით მშვიდობიანად სარგებლობის უფლებაში ჩარევას, როგორც ეს №1 დამატებითი ოქმის 1-ლი მუხლის პირველ

წინადადებაშია ჩამოყალიბებული.“¹⁰

გამომდინარე ზემოაღნიშნულიდან უნდა დავასკვნათ, რომ სამართლიანი სასამართლოს უფლებაში მოიაზრება სასამართლო გადაწყვეტილების აღსრულება და გადაწყვეტილების აღსრულებლობა უნდა მივიჩნიოთ ადამიანის უფლებათა დაცვის ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი ნაწილის დარღვევად, შესაბამისად სამართლიანი სასამართლოს უფლების დარღვევად. ამასთან სასამართლო გადაწყვეტილების აღსრულებლობა უნდა განვიხილოთ გადაწყვეტილების პირველი პროტოკოლის 1-ლი მუხლით გარანტირებული საკუთრებით მშვიდობიანი სარგებლობის უფლების დარღვევად.

III საქართველოს უზენაესი სასამართლო აღსრულების მნიშვნელობაზე

აღსანიშნავია, რომ აღსრულების მნიშვნელობაზე საქართველოს უზენაეს სასამართლოს მის რამდენიმე გადაწყვეტილებაში გაკეთებული აქვს საკმაოდ საინტერესო და ყურადსაღები განმარტებები. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ადმინისტრაციულ და სხვა კატეგორიის საქმეთა პალატა 2008 წლის 17 დეკემბრის გადაწყვეტილების (საქმე N ბს-325-316 (კ-08) სამოტივაციო ნაწილში აღნიშნავს, რომ «სამართლიანი სასამართლოს» უფლება მოიცავს არა მარტო სასამართლოსადმი მიმართვის, საქმის საჯარო და სამართლიანი განხილვის, საკითხის გონივრულ ვადებში გადაწყვეტის უფლებებს, არამედ გადაწყვეტილების აღსრულების უფლებასაც. სასამართლო გადაწყვეტილების აღსრულებლობა უთანაბრდება სასამართლოსადმი მიმართვის უფლების არცნობას იმდენად, რამდენადაც იგი მოჩვენებითს ხდის სასამართლოსადმი ხელმისაწვდომობას და პირს ართმევს ამ უფლებით სარგებლობის ყველანაირ პრაქტიკულ საშუალებას. სასამართლო გადაწყვეტილების აღსრულების უფლება, როგორც «სამართლიანი სასამართლოს» უფლების ელემენტი, დაცული და აღიარებულია აგრეთვე საქართველოს კონსტიტუციის 82-ე მუხლის მე-2 პუნქტით, რომლის მიხედვითაც «სასამართლოს აქტები სავალ-

7 ევროპის სასამართლოს გადაწყვეტილება საქმეზე ჰორნსბი საბერძნეთის წინააღმდეგ, ECtHR 19/03/1997 წ.; # 107/1995/613/701.

8 ევროპის სასამართლოს გადაწყვეტილება საქმეზე დადიანი და მაჩაბელი საქართველოს წინააღმდეგ, 12/07/2012 წ., განაცხადი 8252/08.

9 შპს IZA და მაკარიძე საქართველოს წინააღმდეგ, 27/12/2005 წ., განაცხადი 28537/02.

10 შპს IZA და მაკარიძე საქართველოს წინააღმდეგ, 27/12/2005 წ., განაცხადი 28537/02.

დებულოა ყველა სახელმწიფო ორგანოსა და პირისათვის ქვეყნის მთელ ტერიტორიაზე».¹¹

საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ადმინისტრაციულ და სხვა კატეგორიის საქმეთა პალატის 2007 წლის 10 ივლისის გადაწყვეტილების (საქმე № ბს-49-47(კს-07)) სამოტივაციო ნაწილში აღნიშნულია, რომ „სასამართლო ახორციელებს რა სახელმწიფო ხელისუფლების განსაკუთრებულ ფუნქციას — მართლმსაჯულებას, სახელმწიფოს სახელით დადგენილი გადაწყვეტილების კანონიერ ძალაში შესვლა გულისხმობს მის უპირობო და სავალდებულო შესრულებას. მოქმედი კანონმდებლობით სასამართლო აქტების აღსრულების კომპეტენცია არ არის სასამართლო სისტემის იურისდიქცია, იგი განეკუთვნება აღმასრულებელი ხელისუფლების უფლებამოსილებას, ხოლო, თავის მხრივ, სასამართლო გადაწყვეტილების აღსრულებლობა უსაგნოს ხდის სააღსრულებო წარმოებას, რასაც შედეგად მოსდევს სახელმწიფოებრივი თვალსაზრისით მძიმე შედეგი – მართლმსაჯულების აღსრულებლობა, მაშინ როცა, ჯეროვანი და ეფექტური მართლმსაჯულება მიიღწევა არა ოდენ სასამართლოს მიერ კონკრეტული კონფლიქტების გადაწყვეტის, არამედ კანონიერ ძალაში შესული სასამართლო აქტების კანონშესაბამისი, დროული აღსრულების უზრუნველყოფით.“¹²

ზემოაღნიშნული განმარტებებიდან გამომდინარე უნდა დავასკვნათ, რომ სასამართლო აქტების აღსრულებლობა არის საქართველოს კონსტიტუციის, კერძოდ, 82-ე მუხლის მე-2 პუნქტის დარღვევა. ამასთან სასამართლო აქტების აღსრულებლობა უნდა შეფასდეს მართლმსაჯულების აღსრულებაზე უარის თქმად.

მიმაჩნია, რომ ერთ-ერთ მიზეზი იმისა, რომ საქართველოში სასამართლოს აქტების აღსრულება კვლავ მნიშვნელოვან პრობლემად რჩება გახლავთ სასამართლოს აქტების აღსრულებლობისათვის კანონმდებლობით განსაზღვრული არაადეკვატური პასუხისმგებლობები

და ვფიქრობ, რომ უნდა მოხდეს მათი საგრძობლად გამკაცრება.

IV. სასამართლო გადაწყვეტილების სათანადო და ეფექტური აღსრულების მნიშვნელობა ეფექტიანი და სანდო მართლმსაჯულების სისტემის ჩამოყალიბების ხელშეწყობისათვის

ევროპის ადამიანის უფლებათა დაცვის კონვენციის მე-13 მუხლის თანახმად, „ყველას, ვისაც დაერღვა ამ კონვენციით გათვალისწინებული უფლებები და თავისუფლებები, უნდა ჰქონდეს სამართლებრივი დაცვის ეფექტიანი საშუალება ეროვნული ხელისუფლებისაგან, თუნდაც ეს დარღვევა ჩაიდინოს პირმა, რომელიც სამსახურებრივ უფლებამოსილებას ახორციელებდა.“¹³

2001 წლის წლის 4 და 5 ოქტომბერს მოსკოვში ევროპის იუსტიციის მინისტრთა კონფერენცია გაიმართა. მიიღეს რეზოლუცია: „სასამართლოს გადაწყვეტილებების ეფექტური აღსრულების უზრუნველსაყოფად ზოგადი მიდგომებისა და მექანიზმების იდენტიფიცირება“. კონფერენცია შეთანხმდა შემდეგზე: „სახელმწიფოების მიერ სასამართლო გადაწყვეტილებების სათანადო და ეფექტური აღსრულება უაღრესად მნიშვნელოვანია სახელმწიფოებში ეფექტური და სანდო მართლმსაჯულების სისტემის ჩამოყალიბების ხელშეწყობისთვის.“¹⁴ შემდგომში აღსრულების შესახებ შემუშავდა ორი რეკომენდაცია:

1. „ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია ნვერი სახელმწიფოებისათვის (ლევ 2003) 16 ადმინისტრაციული სამართლის სფეროში მიღებული ადმინისტრაციული და სასამართლო გადაწყვეტილებების აღსრულებაზე (მიღებულია მინისტრთა კომიტეტის 851 შეხვედრაზე, რომელიც 2003 წლის 9 სექტემბერს გაიმართა.);

11 საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ადმინისტრაციულ და სხვა კატეგორიის საქმეთა პალატის გადაწყვეტილება, 17.2008. (საქმე N ბს-325-316 (კ-08)).

12 საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ადმინისტრაციულ და სხვა კატეგორიის საქმეთა პალატის გადაწყვეტილება 10.2007. გადაწყვეტილება (საქმე # ბს-49-47(კს-07)).

13 ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენცია (ოფიციალური თარგმანი), რომი 1950 წლის 4 ნოემბერი, 2008, 11. ადამიანის უფლებათა სფეროში ძირითადი საერთაშორისო სამართლებრივი აქტების კრებული.

14 მე-3 რეზოლუცია სასამართლო გადაწყვეტილებების ეფექტური აღსრულების ხელშეწყობაზე, ევროპის იუსტიციის მინისტრთა 24-ე კონფერენცია, 2001 წლის ოქტომბერი.

2. „ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია წევრი სახელმწიფოებისთვის Rec (2003) 17 მიღებული სასამართლო გადაწყვეტილებების აღსრულებაზე (მიღებულია მინისტრთა კომიტეტის 851 შეხვედრაზე, რომელიც 2003 წლის 9 სექტემბერს გაიმართა);¹⁵

CEPEJ-მა – ევროპის საჭოს კომიტეტმა მართლმსაჯულების ეფექტურობის სფეროში სასამართლო გადაწყვეტილებების აღსრულება თავისი პრიორიტეტების სიაში ჩართო. 2009 წლის 17 დეკემბერს CEPEJ-მა აღსრულების სფეროში ევროპის საბჭოს რეკომენდაციების ეფექტურად აღსრულების მიზნით სახელმძღვანელო დირექტივები შეიმუშავა¹⁶

დირექტივებში განმარტებულია, რომ ბევრ სახელმწიფოში ძირითადად ორი პრობლემის არსებობა გამოიკვეთა:

- მხარეების მიერ აღსრულების პროცედურების არაკეთილსინდისიერად გამოყენება და მართლმსაჯულების პროცესის გაჭიანურება;
- კერძო ფორმების ჩამოყალიბების რისკი, თუ აღსრულების პროცესი არაეფექტურია.¹⁷

ევროპის საბჭომ განსახილველად წარდგინილი საქმეების დიდი რაოდენობის გამო “საპრეცედენტო გადაწყვეტილებების” კონცეფცია დანერგა. რეკომენდაციაში Rec (2004)6 მინისტრთა კომიტეტმა განაცხადა შემდეგი: “როდესაც მიღებული გადაწყვეტილება ეროვნული კანონმდებლობის ან პრაქტიკის (საპილოტე საქმე) სტრუქტურულ ან ზოგად ნაკლოვანებებზე მიუთითებს და სასამართლოში განსახილველად წარდგინილია, ან, სავარაუდოდ, წარედგინება დიდი რაოდენობის საქმეები, რომლებიც იმავე საკითხს შეეხება („განმეორებითი საქმეები“), მოპასუხე სახელმწიფო ვალდებულია, უზრუნველყოს პოტენციური განმცხადებლებისათვის

შესაბამისი ეფექტური სამართლებრივი მექანიზმის ხელმისაწვდომობა, რომელიც მათ მისცემს შესაძლებლობას, ეროვნულ დონეზე მიმართონ სასამართლოებს.¹⁸

ევროპის სასამართლო საქმეში – ბრონიოვსკი პოლონეთის წინააღმდეგ – განმარტავს: „იმავე კონტექსტში, სასამართლოს სურს ყურადღების გამახვილება მინისტრთა კომიტეტის 2004 წლის 12 მაისის რეკომენდაციაზე (ლევ(2004)6), რომელიც შიდასახელმწიფოებრივი სამართლებრივი მექანიზმების გაუმჯობესებას შეეხება. ამ რეზოლუციაში ხაზგასმულია, რომ სახელმწიფოებს, გარდა იმისა, რომ კონვენციის მე-13 მუხლით ეკისრებათ ვალდებულება უზრუნველყონ, რომ პირის საჩივარი განიხილონ ეროვნულ დონეზე არსებული ეფექტური სასამართლო ინსტიტუტის მიერ, მათ ასევე გააჩინათ დარღვევების გამომწვევი მიზეზების აღმოფხვრის ზოგადი ვალდებულება. გარდა ამისა, იმის გათვალისწინებით, რომ ეროვნულ დონეზე არსებული სამართლებრივი მექანიზმების გაუმჯობესება, განსაკუთრებით კი ისეთი საქმეების განხილვის მექანიზმებისა, რომლებიც ერთი და იმავე მიზეზებითაა განპირობებული, ხელს შეუწყობს სასამართლოს განსახილველად წარდგინილი განაცხადების რაოდენობის შემცირებას. მინისტრთა კომიტეტი რეკომენდაციას აძლევს წევრ სახელმწიფოებს, გაითვალისწინონ სასამართლოს გადაწყვეტილებები, რომლებიც ეროვნულ კანონმდებლობასა და პრაქტიკაში არსებულ სტრუქტურული ან ზოგადი ხასიათის ნაკლოვანებების არსებობაზე მიუთითებენ. საჭიროების შემთხვევაში გადასინჯონ ან შექმნან ეფექტური სამართლებრივი მექანიზმები, რათა თავიდან იქნას აცილებული სასამართლოსთვის მსგავსი პრობლემებით გამოწვეული განაცხადების წარდგენა.“¹⁹

როგორც 2004 წლის 12 მაისს მინისტრთა კომიტეტის მიერ მიღებული ევროპის საბჭოს რეკომენდაციაში Rec (2004)6 და ნაშრომში ზემოთ მოყვანილ ევროპის სასამართლოს გადაწყვეტილებებში აღინიშნა, ევროსაბჭოს წევრ

15 *იხილეთ დანართი: ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია წევრი სახელმწიფოებისთვის Rec (2003) 17 მიღებული სასამართლო გადაწყვეტილებების აღსრულებაზე (მიღებულია მინისტრთა კომიტეტის 851 შეხვედრაზე, რომელიც 2003 წლის 9 სექტემბერს გაიმართა).*

16 *იხილეთ დანართი: CEPEJ-ის სახელმძღვანელო დირექტივები აღსრულების სფეროში ევროპის საბჭოს რეკომენდაციების ეფექტურად აღსრულების მიზნით, CEPEJ (2009) 11 REV.*

17 CEPEJ დირექტივები (2009) ნაწილი 15, 23.

18 2004 წლის 12 მაისს მინისტრთა კომიტეტის მიერ მიღებული ევროპის საბჭოს რეკომენდაცია Rec (2004)6 წევრი სახელმწიფოებისთვის ეროვნული სამართლებრივი მექანიზმების გაუმჯობესების თაობაზე.

19 ბრონიოვსკი პოლონეთის წინააღმდეგ, 22/06/2004 წ., განაცხადი 31443/96.

სახელმწიფოებს სამართლებრივი მექანიზმების გაუმჯობესების ვალდებულებას აკისრებს. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს განმარტებით, ყველა სახელმწიფოს ევალება სამართლის სისტემის სრულყოფა, რათა სასამართლოებს მიეცეს ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლის პირველი პუნქტით დადგენილი მოთხოვნების შესაბამისად მოქმედების საშუალება, მათ შორის, საქმის „გონივრულ ვადაში“ განხილვის შესაძლებლობა.²⁰ შესაბამისად, საქართველოს, როგორც ევროსაბჭოს წევრი სახელმწიფოს, ვალდებულება ეფექტიანი სამართლებრივი მექანიზმების შექმნა გახლავთ. სწორად ამიტომ „საქართველოს ადამიანის უფლებათა დაცვის ეროვნული სტრატეგიის (2014-2020 წლებისთვის)“ ადამიანის უფლებების უზრუნველყოფის პრინციპების შესაბამისად, „ადამიანის უფლების რეალიზება დარღვეული უფლების აღდგენის ეფექტიანი მექანიზმებისა და საშუალებების არსებობას გულისხმობს. ამდენად, სახელმწიფოში უნდა არსებობდეს სათანადო სამართლებრივი და ინსტიტუციური ჩარჩო, რომელიც ადამიანს დარღვეული უფლების აღდგენის შესაძლებლობას მისცემს.“ ეროვნული სტრატეგიის მე-2 მუხლში კი მიზნად დასახულია „ეფექტიანი მართლმსაჯულების სისტემის ჩამოყალიბება, რომლის ფარგლებშიც სხვა საპროცესო უფლებებთან ერთად მაქსიმალურად იქნება გარანტირებული სამართლიანი სასამართლო განხილვის უფლება. ამ მიზნის მიღწევა შესაძლებელია სასამართლო სისტემის ფართომასშტაბიანი რეფორმის განხორციელებით, რომელიც მოიცავს როგორც მოსამართლეების დამოუკიდებლობის გარანტიების შექმნას, ისე ეფექტიანი გამოძიებისა და სამართალწარმოების სისტემის ჩამოყალიბებას.“²¹

საქართველოში სამოქალაქო სამართალწარმოების გაუმჯობესების მიზნით არაერთი მნიშვნელოვანი ცვლილებები განხორციელდა, თუმ-

ცა სამოქალაქო სამართალწარმოებაში კვლავ მრავალი ხარვეზია დაგროვილი.

მართლმსაჯულების სფეროში განხორციელებული რეფორმების მიუხედავად, სასამართლო სისტემაში არსებულ ნაკლოვანებებზე საქართველოს სახალხო დამცველის არაერთ ანგარიშშია მითითებული. წინამდებარე ანგარიშშიც 2013 წელს გამოვლენილი ძირითადი ტენდენციებია გადმოცემული. კერძოდ, სასამართლო პროცესების მონიტორინგის შედეგად გამოვლენილი ხარვეზების ანალიზი, სასამართლოს მიერ გადაუდებელი აუცილებლობით ჩატარებული საგამოძიებო მოქმედებების კანონიერების შემოწმებისას არსებული პრობლემები, დასაბუთებული გადანყვეტილების მიღების, მხარეთა თანასწორობისა და შეჯიბრობითობის პრინციპის დარღვევები, **სწრაფი მართლმსაჯულებისა** და უდანაშაულობის პრეზუმფციის დარღვევის ფაქტები და **სასამართლოს გადანყვეტილების აღსრულებისას წარმოქმნილი პრობლემები.**²²

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს ოფიციალური სტატისტიკის თანახმად, 2012 წლამდე საქართველოს წინააღმდეგ გამოტანილი 55 გადანყვეტილებიდან 37 გადანყვეტილებაში დადგინდა სამართლიანი სასამართლოს უფლების დარღვევა. ამ ძირითადი უფლების დარღვევის მაღალი მაჩვენებელი მიუთითებს, რომ საერთო სასამართლოების მიერ მართლმსაჯულების და განსაკუთრებით, სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების განხორციელების პროცესში სამართლიანი სასამართლოს გარანტიების დაცვა ქვეყნის შიდა დონეზე რეფორმებს და უფლებების უზრუნველყოფის ქმედით მექანიზმს საჭიროებს.²³

საქართველოს სახალხო დამცველის 2013 წლის ანგარიშში საქართველოში ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვის მდგომარეობის შესახებ ნათქვამია, რომ 2013 წლის საანგარიშო პერიოდში საქართველოს სახალხო დამცველს აქტიურად მიმართავდნენ

20 საქართველოს სახალხო დამცველის ანგარიში საქართველოში ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვის მდგომარეობის შესახებ, 2013 წ., გვ. 236 www.ombudsman.ge

21 საქართველოს პარლამენტის 2014 წლის 30 აპრილის დადგენილება „საქართველოს ადამიანის უფლებათა დაცვის ეროვნული სტრატეგიის (2014-2020 წლებისთვის)“ დამტკიცების შესახებ N2315-III.

22 საქართველოს სახალხო დამცველის ანგარიში საქართველოში ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვის მდგომარეობის შესახებ, 2013 წ., გვ. 237 www.ombudsman.ge

23 (საქართველოს სახალხო დამცველის ანგარიში საქართველოში ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვის მდგომარეობის შესახებ, 2013 წ., გვ. 236 www.ombudsman.ge

მოქალაქეები მათ სასარგებლოდ მიღებული სასამართლო გადაწყვეტილებების აღსრულებლობისა და მათი უფლებების დარღვევის ფაქტებთან დაკავშირებით.²⁴

V. სამართალწარმოების გაჭიანურება, როგორც მართლმსაჯულების აღსრულების პრობლემა

აღსრულების სფეროში ევროპის საბჭოს რეკომენდაციების ეფექტურად აღსრულების მიზნით, სახელმძღვანელო დირექტივების თანახმად, ერთ-ერთ ძირითად პრობლემად **მართლმსაჯულების პროცესის გაჭიანურება იქნა მიჩნეული**. ევროპის სასამართლო, როგორც ზემოთ აღინიშნა, სასამართლოში საქმის არაგონივრულ ვადაში განხილვას მიიჩნევს ევროკონვენციის მე-6 მუხლის დარღვევად. „მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტით გარანტირებულია უფლება, რომ გონივრულ ვადაში ჩატარდეს სასამართლო განხილვა. ეს უფლება ემსახურება შემდეგ მიზნებს:

- დაიცვას მხარეები სამართლებრივი პროცედურის გაუმართლებელი გაჭიანურებისაგან;
- განხორციელდეს მართლმსაჯულება ისეთი დაყოვნების გარეშე, რომელიც ძირს უთხრის მისდამი ნდობას.²⁵“

მოსამართლეთა სტატუსის შესახებ ევროპის ქარტიის ახსნა-განმარტებების 1. 6. პუნქტის თანახმად, „სახელმწიფო ვალდებულია, უზრუნველყოს, რომ მოსამართლეების განკარგულებაში იყოს ყველა აუცილებელი საშუალება მათთვის დაკისრებული ფუნქციების ჯეროვნად შესრულების, განსაკუთრებით, საქმეთა გონივრულ ვადაში განხილვის მიზნით. ამ ვალდებულებაზე სახელმწიფოს პირდაპირი მითითების გარეშე, მოსამართლეთა მიერ მოვალეობის შესრულებასთან დაკავშირებულ არგუმენტებს ძალა დაეკარგებოდათ.“²⁶

სტრასბურგის სასამართლოს განცხადებით, ეროვნულ სასამართლოებს ევალებ-

ათ, შეუქმნან მხარეებს ისეთი პირობები, რომელთა მეშვეობით თავიდან იქნება აცილებული საქმის განხილვის გაუმართლებელი გაჭიანურება. ამავდროულად, განსაკუთრებული ყურადღების ღირსია ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პოზიცია „გონივრული ვადის“ დარღვევის არასაკმარისი პერსონალით გამართლებასთან მიმართებაში. კერძოდ, სასამართლო არ იზიარებს, არასაკმარისი პერსონალის ან ზოგადი ადმინისტრაციული ხასიათის სირთულეების გამო „გონივრული ვადის“ დარღვევის გამართლების შესაძლებლობას. ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ დაადგინა, რომ სახელმწიფოებმა უნდა უზრუნველყონ და განახორციელონ ადეკვატური ღონისძიებები, რათა მათი სასამართლო სისტემა იყოს მოქნილი და ეფექტური. ადეკვატური ღონისძიებები, შესაძლოა, მოიცავდეს და გულისხმობდეს დამატებითი მოსამართლეებისა და ადმინისტრაციული პერსონალის დანიშვნას.²⁷

დასკვნა

კვლევის შედეგად შეიძლება დავასკვნათ, რომ ქართული სამოქალაქო სამართალწარმოების სიტუციაში კვლავ მრავალი ხარვეზია დაგროვილი, მათ შორის, მართლმსაჯულების აღსრულების კუთხით.

„საქართველოს ადამიანის უფლებათა დაცვის ეროვნული სტრატეგიის (2014-2020 წლები-სთვის)“ და ასევე ევროპის ადამიანის უფლებათა დაცვის კონვენციის მე-13 მუხლის თანახმად საქართველოს ვალდებულება ეფექტიანი მართლმსაჯულების სისტემის ჩამოყალიბება გახლავთ. საქართველოში სამოქალაქო სამართალწარმოების განსაკუთრებით აქტუალური პრობლემა სასამართლოში საქმეთა განხილვის და აღსრულების გაჭიანურებაა, ხოლო აღნიშნული პრობლემის ერთ-ერთ ძირითადი მიზეზი სასამართლოს გადატვირთულობაა, რაც საქმეთა განხილვის და შესაბამისად, გადაწყვეტის ხარისხზე, ანუ მართლმსაჯულების ხარისხზეც აისახება.

24 იქვე, გვ. 277.

25 კორკელია კ., ქურდაძე ი., 2004. ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო სამართალი ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მიხედვით. სამოსამართლო სწავლების ცენტრი, გვ.160, 161.

26 ევროპის ქარტია მოსამართლეთა სტატუსის შესახებ, სტრასბურგი, 1998 წლის 8-10 ივლისი.

27 საქართველოს სახალხო დამცველის ანგარიში საქართველოში ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვის მდგომარეობის შესახებ, 2013 წ., გვ. 253 www.ombudsman.ge

თანამედროვე სამყაროში, მსოფლიო ეკონომიკური კრიზისის ფონზე მართლმსაჯულების აღსრულების უაღრესად დიდი მნიშვნელობის, სააღსრულებო დავათა და გადახდისუუნარობის საქმეთა სპეციფიკისა და მოსამართლეთა გადატვირთულობის გათვალისწინებით, ამ ტიპის დავათა განხილვისას კანონიერების პრინციპის უკეთ დაცვისა და აღსრულების ეფექტიანობის მიზნით, გამოვდივარ შემდეგი რეკომენდაციებით:

1. საერთო სასამართლოების სისტემაში შემოღებულ იქნას „აღსრულების მოსამართლის“, თანამდებობა, რომელიც განიხილავს მხოლოდ სააღსრულებო წარმოების დროს წარმოშობილ დავებსა და გადახდისუუნარობის საქმეებს, როგორც სამოქალაქო, ისე ადმინისტრაციული სამართალწარმოების წესებით დავის საგნის მიხედვით;

2. საქალაქო სასამართლოებში შეიქმნას ცალკე აღსრულებისა და გადახდისუუნარობის საქმეთა კოლეგია;

3. სააპელაციო სასამართლოებში და ასევე უზენაეს სასამართლოში შეიქმნას ცალკე აღსრულებისა და გადახდისუუნარობის საქმეთა პალატები.

ზემოთ მოცემული რეკომენდაციების გათვალისწინება ერთიან სისტემაში მოაქცევს კანონით გათვალისწინებული ინტერესისა და უფლების დაცვას. სამართლიანი სასამართლოს ფარგლებში არა მხოლოდ გადანყვეტილების გამოტანის, არამედ ამ გადანყვეტილების აღსრულების პასუხისმგებლობაც მოექცევა, რაც ხელს შეუწყობს ადამიანის უფლებების სრულფასოვან დაცვას და საინვესტიციო გარემოს გაჯანსაღებას. შესაბამისად, მენარმეობის განვითარებას, რაც უცილობლად სასიკეთოდ აისახება ქვეყნის ეკონომიკის ზრდა-განვითარებაზე, აამაღლებს მართლმსაჯულების ეფექტიანობას, მისადმი საზოგადოებრივ ნდობასა და პატივისცემას.

მართალია, „აღსრულების მოსამართლის“ თანამდებობის და შესაბამისი კოლეგიებისა თუ პალატების ჩამოყალიბებას დამატებითი ფინანსური ხარჯები დაჭირდება, მაგრამ პარლამენტის მიერ დადგენილებით დამტკიცებული ეროვნული სტრატეგის შესაბამისად, სახელმწიფოს ვალდებულებაა ხომ ეფექტიანი მართლმსაჯულების სისტემის და არა იაფი მართლმსაჯულების შექმნა.

SEVERAL RECOMMENDATIONS FOR EFFECTIVENESS OF EXECUTION OF JUSTICE

Zurab Chkonia

*Head of the Union of law scientists,
Assistant-Professor of the Caucasus International University,
General editor of the international legal scientific journal "Law and The World",
Scientist-employee at the scientific research institute of the European University*

REZUME

Key words:

JUSTICE, COURT, ENFORCEMENT

This paper analyses some problems and meaning of the judicial enforcement, in the view of legal aspect as well as in social-economic aspect.

As a result of this research it is concluded that Georgian judicial system has a lot of blanks, also in terms of the enforcement.

In the modern, in light with the world economic crisis, considering the high significance of the judicial enforcement, enforcement disputes, as well as specificity of insolvency disputes and overload of the judiciary, dealing with such kind of cases it is recommended to introduce position of the "enforcement judge" and development of proper boards and chambers in order to apply the principle of legality and raise effectiveness of the enforcement. The "enforcement judge"

would hear only those cases which are evolved from enforcement disputes, insolvency cases, according to civil as well as administrative procedures, with regard to the subject of the dispute. That will assemble the legal interests and protection of the rights in one system. The framework of Fair Trial will consist not only from decision making, but also from the responsibility to enforce the decision. That will promote the proper protection of human rights and improvement the atmosphere for investments, thus the development of industry, which will positively affect development of country's economy and will raise the effectiveness of justice and increase faith and respect from the public toward judiciary.

Notes:

1. Locke J., 1980. "Second Treatise of Government", in Two Treatises of Government. Cambridge: Cambridge University Press, § 131. (ENG)
2. Brown j., Judgment Enforcement James. 2009. Law and Business, Aspen Publishers Walters Kluwer, third edition, preface. (ENG)
3. Chkonia Z. 2012. Subjects of the enforcement procedures. Journal "Justice and the law", 1(12), p. 119. (GEO)
4. Shushke V., 2009. Enforcement Law. Publication Siesta, p. 64. (GEO)

5. Convention on the Protection of Human Right and Fundamental Freedoms (Official Translation), Rome 1950, 4th November, 2008, 11. Collected international legal articles in the area of Human Rights. (GEO)
6. Decision of the European Court on the Case Hornsbi v. Greece, ECtHR 19/03/1997. # 107/1995/613/701. (GEO)
7. Decision of the European Court on the Case Dadiani and Matchabeli v. Georgia, 12/07/2012. Application 8252/08. (GEO)
8. Ltd IZA and Makaridze v. Georgia, 27/12/2005. Application 28537/02. (GEO)
9. Ibid.
10. Convention on the Protection of Human Right and Fundamental Freedoms (Official Translation), Rome 1950, 4th November, 2008, 11. Collected international legal articles in the area of Human Rights. (GEO)
11. Third resolution on supporting the effective enforcement of judicial decisions, 24th Conference of European Ministers of Justice, October 2001. (GEO)
12. See the annex: Recommendation of the European Committee of Ministers for the member states Re (2003) 17 taken on the enforcement of judicial decisions (Introduced on the 851th meeting of the Committee of Ministers, which took place on 9 September 2003). (GEO)
13. See annex: CEPEJ guideline directives on the effective enforcement of the European Council recommendations in the area of Enforcement, CEPEJ (2009) 11 REV. (GEO)
14. CEPEJ Directives (2009) part 15,23. (GEO)
15. Recommendation of the European Council taken by the Committee of Ministers on 12 May 2004 Rec (2004) 6 on the improvement of national legal mechanisms for the member states. (GEO)
16. Broniovski v. Poland, 22/06/2004. application 31443/96. (GEO)
17. The report of the Public Defender of Georgia on the conditions of the protection of human rights and fundamental freedoms, 2013. p. 236. (GEO) www.ombudsman.ge (GEO)
18. The Decree of Parliament of Georgia from 30 April 2014 on establishment of "The national strategy of Georgia for the protection of human rights (for 2014-2020)" N2315-Il. (GEO)
19. The report of the Public Defender of Georgia on the conditions of the protection of human rights and fundamental freedoms, 2013. p. 237. www.ombudsman.ge (GEO)
20. The report of the Public Defender of Georgia on the conditions of the protection of human rights and fundamental freedoms, 2013. p. 236. www.ombudsman.ge (GEO)
21. Ibid. p. 277.
22. Korkelia K., Kurdadze I., 2004. International Law of Human Rights with Emphasis on the European . Convention on Human Rights (in Georgian), P.P. 160,161. (GEO)
23. European Charter on the Status of Judges, Strasbourg, 8-10 July 1998. (GEO)
24. The report of the Public Defender of Georgia on the conditions of the protection of human rights and fundamental freedoms, 2013. p. 253. www.ombudsman.ge (GEO)

Bibliography:

1. Administrative and Other Cases of the Supreme Court decision 17.2008. #BS-325 (K-08). (GEO)
2. Administrative and Other Cases of the Supreme Court decision 17.2008. (# BS-49-47 (KC-07)). (GEO)